

Натаниел Хоторн

Итън Бранд

Глава от несполучлив роман

Една вечер Бартрам варджията, груб, набит мъж, изпоцапан с дървени въглища, седеше и наблюдаваше варницата си, а синчето му си играеше, стройки къщички от мраморните парчета, пръснати наоколо, когато под тях от склона на хълма се разнесе силен смях – не весел, а тежък, дори тътнеш, като че вятър бе разклатил клоните в гората.

– Тате, какво е това? – попита момченцето, като остави играта и се гуши в скута на баща си.

– Сигурно е някой пиан – отвърна варджията, – веселяк, излязъл от селската кръчма, който не се е осмелил да се смее много силно вътре, за да не събори покрива. И ето го сега, тук в подножието на Грейлок, се тресе от смях.

– Но, тате – отвърна детето – то бе по-чувствително от възрастния недосетлив селяк – той не се смее като щастлив човек. Затова звукът ме плаши.

– Не бъди глупак, дете! – извика сърдито баща му. – Струва ми се, че от тебе никога няма да стане мъж. Твърде много си се метнал на майка си. Знам, че се стряскаш и от шумоленето на листата. Слушай! Веселякът идва. Сега ще видиш, че никак не е страшен.

Докато Бартрам и малкият му син разговаряха, те седяха и наблюдаваха огъня в същата тази варница, край която Итън Бранд бе прекарал самотния си, изпълнен с размисли живот, преди да тръгне да търси Непростимия грях. Както виждаме, бяха изминали много години от фаталната нощ, когато за пръв път го бе осенила Идеята. На планинския склон варницата обаче си седеше непокътната от мига, в който той бе захвърлил мрачните си мисли в силния пламък на пещта ѝ и ги бе претопил, така да се каже, в единствената мисъл, изпълнила целия му живот. Варницата представляваше тежка, кръгла, кулободобна постройка, висока около двадесет стъпки. Тя бе изградена от големи тежки камъни и около широката ѝ обиколка бе струпана купчинка пръст, така че блоковете и късовете мрамор можеха да се превозват с каруца и да се хвърлят отгоре. В долната част на кулата имаше зейнал като пещ отвор, достатъчно голям, за да мине наведен човек през него. и снабден с масивна желязна врата. С пушека и пламъците, излизаци от пролуките и цепнатините на вратата.

сякаш предназначена за минаване към планинските дебри, повече от всичко приличаше на частен вход към пъклените места, често показвани от овчарите из Прелестните планини на пътешествениците.

В тази област има много подобни варници за горене на белия мрамор, от които в голяма степен се състоят възвишенията наоколо. Някои

от варниците, построени преди много години, но отдавна изоставени, с бурени, избуяли в празната кръгла вътрешна част, открита към небето, с трева и полски цветя, поникнали в пукнатините между камъните, вече приличат на паметници от древността и навярно тепърва ще се покриват с лишея на идните векове. @Дру ги пък, където варджията все още поддържа денонощно огъня си, представляват интерес за пътешествуващия сред възвишенията, който присяда понякога на дървено пънче или на мраморен отломък, за да си побъбри със самотния човек. Горенето на вар е отшелническо занимание, а кога то варджията по природа е склонен да умува, то е изпълнено с много размисли. Такъв бил случаят и с Итъп Бранд, който по онова време много мъдрувал, докато горял огънят в същата тази варница.

Мъжът, блящ сега над огъня, беше коренно различен и не се измъчваше от други мисли освен малкото на брой, необходими в занаята му. Доста често той отваряше тежката дрънчаща желязна врата и с лице, извърнато настрани заради непоносимо ослепителната светлина, хвърляше големи дъбови трупчета или разравяше огромните главни с дълъг ръжен. Вътре в пещта се виждаха къдравите буйни пламъци и горящия мрамор, почти разтопен от силната топлина. А навън отраженията от огъня играеха по дърветата на гъстата тъмна гора наоколо, като в преден план разкриваха ярка златиста картина на малка къщичка с изворче отпред, а също и снажната, изцапана с въглища фигура на варджията и поизплашеното дете, търсещо закрила в сянката на баща си. Когато желязната врата отново се затвори, пак се появи нежната светлина на полумесеца, който напразно се опитваше да очертае неясните хребети на съседните планини. А високо в небето се движеше верига от облаци, все още слабо оцветени в розово от залеза, макар че долу в долината слънцето се бе скрило много отдавна.

Момченцето се примъкна по-близо до баща си – някой се изкачваше по хълма, стъпките му приближаваха и изведнъж сред шубрака под дърветата се откри човешки силует.

– Е-хей! Кой е? – извика варджията, раздразнен от уплахата на сина си, но и сам донякъде обзет от нея. – Излез като мъж и се покажи или ще те ударя с ей този мраморен къс по главата.

– Грубо ме посрещаш – отвърна му с печален глас непознатият като приближи. – Но аз нито изисквам, нито очаквам по-добро посрещане дори и в собствения си дом.

За да вижда по-ясно, Бартрам отвори желязната врата на варницата, откъдето веднага лумна ярка светлина и с безпощадна сила разкри

лицето и фигурата на непознатия. Ненаблюдателното око не би открило нищо забележително във вида му – това беше човек, облечен в груби кафяви шаячни дрехи, висок, слаб, с пътническа тояга и тежки обувки. Той пристъпи напред и прикова очите си, които горяха, в пламтящата пещ, като че бе съзрял или очакваше да съзре там вътре някакъв предмет, който заслужава вниманието му.

– Добър вечер, страннико – каза варджията – откъде идваш Толкова късно?

– Връщам се от диренето си – отвърна пътникът, – защото най-сетне то приключи.

– Пиян ли е или е луд? – промърмори си Бартрам. – Ще си взема белята с този приятел. Добре ще е по-бързо да го разкарам.

Цялото разтреперано, момченцето помоли шепнешком баща си да затвори вратата на пещта, за да не е толкова светло, защото в лицето на този мъж имаше нещо, което го плашеше, макар да не можеше да откъсне очи от него. И наистина, дори недосетливият и безчувствен варджия започна да забелязва това неуловимо нещо в слабото, набръчкано, замислено лице с разрошена посивяла коса и силно хлътнали очи, напомнящи запалени огньове в тайнствени пещери. Но когато затвори вратата, странникът се обърна към него и му заговори кротко и приятелски и това накара Бартрам да си помисли, че в края на краищата пред него стои нормален и разумен човек.

– Виждам, че работата ти е към своя край – каза той. – Този мрамор гори вече от три дни. Още няколко часа му трябват и камъкът ще стане на вар.

– Хей, кой си ти? – възкликна варджията. – Като че познаваш занаята ми не по-зле от мен самия!

– Точно така е – отвърна непознатият, – защото го упражнявах много години наред и то тук, точно на това място. Но ти си отскоро из този край. Никога ли не си чувал за Итън Бранд?

– Човекът, тръгнал да дири Непростимия грях ли? – попита Бартрам през смях.

– Същият! – отвърна непознатият. – Той намери това, което търсеше и затова се върна отново.

– Какво говориш? Значи ти си самият Итън Бранд? – извика варджията с удивление. Вярно е, че съм отскоро тук, но се говори, че са изминали осемнадесет години, от както си напуснал Грейлок. Уверявам те обаче: долу в селото хората още разправят за Итън Бранд и странното му хрумване, дето го накарало да си остави варницата. Е, та ти значи

откри Непростимия грях?

– Точно така – рече спокойно непознатият.

– Ако въпросът ми не е неудобен – продължи Бартрам – къде се намира този грях?

Итън Бранд посочи с пръст сърцето си.

– Ето тук! – отвърна той.

А след това, спомнил си сякаш неволно за безкрайната глупост да търси из целия свят онова, което се намира най-близо до него и да дири във всяко чуждо сърце, освен в своето собствено, тайната, скрита единствено там, той избухна в презрителен смях, но лицето му продължаваше да бъде тъжно. Това беше същият тежък, тътнеш смях, предизвестил приближаването на пътника и предизвикал едва ли не ужас у варджията.

От него пустият планински склон придоби зловещ вид. Смях, избухнал в неподходящ момент, не на място или пък предизвикан от помрачено душевно състояние, е навярно най-зловещата проява на човешкия глас. Смехът на заспалия, дори ако това е дете, на лудия или пък дивият пронизителен смях на малоумния по рождение е нещо, от което ни побиват тръпки и ние с охота го изхвърляме от съзнанието си. Поетите представят духовете и таласъмните по най-страшния възможен начин – чрез смеха им. Дори недосетливият варджия усети, че настръхва, когато този странен мъж се вгледа в собствената си душа и избухна в смях, който се разнесе далеч в нощта и отека неясно сред склоновете.

– Джо – обърна се той към малкия си син – изтичай до кръчмата и кажи на ония приятели там, че се е върнал Итън Бранд и че е открил Непростимия грях.

Момчето се втурна да изпълни заръката и Итън Бранд не възрази, по-скоро не обърна никакво внимание. Той седна на един дънер, вперил поглед в желязната врата на пещта. Когато детето изчезна и стъпките му – първо по нападалата шума, а след туй по каменистата планинска пътека – престанаха да се чуват, варджията започна да съжалява, че го е изпратил. Той усещаше, че с присъствието си малчуганът стоеше между госта и него, а сега трябваше насаме да се занимава с човек, извършил според собственото си признание единственото престъпление, към което Небето не може да прояви милосърдие. Това престъпление, с неясните си черни очертания, сякаш хвърляше сянка върху него. Съзнанието на варджията загъмжа от образите на множество дяволски изчадия, родственни на Големия грях, който човек с покварената си природа е в състояние да замисли, независимо какъв е той. Те всички се числяха към едно и също семейство – движеха се с лекота между душите на двамата,

предавайки мрачните си поздрави помежду им.

Сетне Бартрам си припомни често разправяните истории за този странен човек, изникнал пред него като сянка на нощта, който се чувствуваше съвсем като у дома си в предишното си жилище, напуснато толкова отдавна, че мъртъвците, починали и заровени преди много години, биха имали по-голямо основание от него да се чувствуват като у дома си на някое непознато място. Според мълвата Итън Бранд бе разговарял лично със сатаната сред пъклените огънове в същата тази варница. Досега тези приказки предизвикваха само смях, но сега придобиха зловещ характер. Според слуховете, преди Итън Бранд да се впусне в диренето си, много нощи наред непрестанно той извиквал от горещата пещ на варницата един дух, за да разговаря с него за Непростимия грях. Човекът и този дух съвместно се блъскали да оформят представата за такъв вид грях, който нито можел да се изкупи, нито да се прости. При първото пукване на зората над планинския хребет духът се вмъквал през желязната врата на пещта сред стихията на огъня, докато го призоват наново, за да вземе своето участие в ужасната задача да определи този възможен човешки грях, излизащ с размерите си извън рамките на тъй безграничното небесно милосърдие.

Докато варджията се опитваше да потисне ужаса на тези мисли, Итън Бранд се попривдигна от дънера и отвори широко вратата на пещта. Това действие дотолкова съответствуваше на представите в съзнанието на Бартрам, че той почти очакваше да види как Лукавия, огненочервен, се появява от лумтящия огън.

– Недей! Недей! – извика той, като напразно се опитваше да се засмее, защото се чувствуваше засрамен поради страха си, който обаче напълно го бе обладал. – За бога, не призовавай пак Дявола!

– Човече! – строго му отвърна Итън Бранд. – За какво ми е Дявола! Той изостана далеч зад гърба ми и се занимава с такива полугрешници като теб. Не се плаши, че отварям вратата. Правя го по стар навик. Искам да ти бопрavam огъня в качеството си на варджия, какъвто някога бях.

Той разбърка големите буци въглища, сложи още дърва и като се наведе напред, се взря в ограниченото пространство на огъня, без да обръща внимание на разпалената жарава, огряваща лицето му. Варджията седеше и го наблюдаваше, изпълнен със смътните подозрения, че странныят му гост има намерението ако не да извика дух, то да се хвърли в пламъците и така завинаги да изчезне от погледа на хората. Обаче Итън Бранд се отдръпна леко и затвори вратата на варницата.

– Надниквал съм – каза той – в множество човешки сърца, с по-силни и изгарящи греховни страсти, отколкото огъня в тази пещ. Но в тях не открих това, което търсех. Не, нямаше го Непростимия грях.

– А какъв е Непростимият грях? – попита варджията като същевременно се отдръпна от събеседника си, уплашен от възможността да получи отговор на въпроса си.

– Това е грехът, покълнал в собствената ми душа – отвърна Итън Бранд и се изправи гордо с надменност, отличаваща всички фанатици от неговия вид. – Грехът, който не покълва никъде другаде. Грехът, когато интелектът вземе надмощие над човешката отзивчивост и над преклонението пред бога и пожертвува всичко, за да утоли собствените си непреодолими нужди. Единственият грях, заслужаващ да бъде наказан с вечно страдание. Ако отново съм изправен пред избора, пак ще предпочета греховността. Спокойно приемам възмездие.

– Този човек губи разума си – промърмори варджията. – Той сигурно е грешник като всички нас – твърде вероятно е да е така – но кълна се, че освен това е и луд.

Обаче положението, в което бе изпаднал – да бъде насаме с Итън Бранд сред пустите планински склонове – го притесняваше и той светна от радост, когато дочу отдалеч гълчава и стъпките на доста голяма група хора, които се препъваха о камънаците и шумоляха из храсталациите. Скоро се изсипа цялата тъпла безделници, чести посетители на селската кръчма, а сред тях имаше трима-четирима души, които още от времето, когато Итън Бранд замина, непрестанно пиеха греяната си ракия цяла зима до камината в кръчмата, а през лятото пушеха лулите си там на верандата. Те се смееха шумно и говореха безцеремонно в един глас, бледо озарени от луната и тесните ивици светлина, огряваща празното място пред варницата. Вартрам отново откряна вратата, за да може в яркия блясък цялата компания добре да види Итън Бранд и той – тях.

Сред останалите стари познайници имаше и един човек от тази някога често срещана, а сега почти изчезнала категория хора, с които преди неизменно се сблъскахме в хотела на всяко оживено селище из страната – уреждащият пътуването с дилижанс. Настоящият представител на вида – спаружен, изсушен от тютюна човек, с набръчкано лице и зачервен нос, облечен в елегантно ушито, кафяво късо сако с метални копчета – от незапомнени времена заемаше с бюрото си едни ъгъл на заведението и продължаваше още да пуши сякаш същата пура, запалена преди двадесет години. Той се ползуваше с голямата слава на невъзмутим шегобиец, макар че навярно това не се дължеше дотолкова на

вроденото му чувство за хумор, колкото на дъха от алкохол и цигарен дим, с който бяха просмукани всички негови мисли и приказки, както и цялото му същество. Друго добре познато лице, макар и странно променено, бе съдията Джайлс, както хората учтиво продължаваха да го наричат – един възрастен дрипльо, с мръсна риза и кълчищени панталони. Този несретник в „доброто си старо време“, както се изразяваше самият той, е бил адвокат с голяма практика и популярност сред съдещите се в селото. Но греяната ракия, студеният грог, пушътът и другите спиртни напитки, приемани по всяко време на денонощието – сутрин, обед, вечер, – бяха причина от висотата на интелектуалната си дейност той да се катурне до физическия труд, различен по вид и тежест, докато най-накрая, според собствените му думи, се катурнал в един казан за сапун. С други думи сега в известен смисъл Джайлс се занимаваше с варене на сапун. Той представляваше само някаква останка от човешко същество, тъй като част от едното му стъпало бе отрязана от брадва, а цялата му китка – откъсната от дяволската хватка на парна машина. Въпреки това, макар че плътта на ръката я нямаше, бе останало усещането за нея, защото, когато протягаше ампутирания си крайник, Джайлс упорито твърдеше, че чувства невидимия си палец и пръстите така осезателно, както и преди отрязването им. Той беше сакат и нещастен клетник, но все пак бе човек, който не можеше да бъде смачкан от хората, нито пък заслужаваше презрението им както по време на предишното, така и на настоящото си трагично състояние, тъй като все още бе запазил човешката си сила и дух, не приемаше благодения и с единствената си ръка – при това лявата – водеше жестока битка срещу негодите и тежките обстоятелства.

Сред тълпата се намираще и едно друго лице, у което, макар че имаше известни прилики със съдията Джайлс, все пак преобладаваха отликите. Това бе селският доктор – човек на около петдесет години, много време преди това направил лекарска визита на Итън Бранд поради предполагаемото полудяване на последния. Сега той бе червендалест, груб, брутален мъж, и все пак с полу джентълменски вид, но в говора му, както и в най-малките му движения и маниери се усещаше нещо като безумие, сломеност и отчаяние. Алкохолът бе обладал този човек като зъл дух и го правеше ту навъсен и свиреп като див звяр, ту нещастен като заблудена душа. Смяташе се обаче, че докторът притежава удивително умение и вродена дарба да лекува, надхвърлящи възможностите на медицинската наука, затова хората го бяха сграбчили и не го изпускаха из ръце. И така, като се полюшваше напред-назад върху седлото на

коня си и боботеше дрезгаво до леглото на пациента си, той посещаваше всички болни в планинските градчета, пръснати цели мили наоколо, и понякога сякаш като по чудо привдигаше умирация, но несъмнено не по-рядко пращаше лекувания от него в гроба твърде преждевременно. В устата му постоянно стърчеше лула и както бе казал някой, намеквайки за обичая му да псува, тя гореше с пъклен огън.

Тези три особи се втурнаха напред и поздравиха Итън Бранд всеки по своему, като настойчиво го канеха да опита от съдържанието на някакво черно шише, където, според твърденията им, той щял да намери нещо много по-достойно за дирене от Непростимия грях. Няма ум, който, издигнал се до състоянието на възвишен фанатизъм чрез напрегнати отшелнически размишления, би могъл да изтърпи такъв досег с подобни низки и долнопробни мисли и чувства, на какъвто бе изложен Итън Бранд сега. Това предизвика у него съмнение – странно, че съмнението бе мъчително – дали наистина е открил Непростимия грях и то у себе си. Загадката, на която бе посветил живота си, дори нещо повече от живота си, приличаше на илюзия.

– Оставете ме – каза той с огорчение, – скотове такива. Докарали сте се дотам, че сте погубили душите си, като сте се наливали със силен спирт. С вас аз съм приключил. Преди много години се рових в сърцата ви и не открих нищо интересно там. Махайте се оттук!

– Хей, ти, безочлив негоднико – извика свирепият доктор, – така ли се отплащаш за гостоприемството на най-добрите си приятели? Тогава позволи ми да ти кажа истината. Ти си открил Непростимия грях точно толкова, колкото онова момченце Джо е свършило това. Ти си просто един луд човек – същото ти го казах и преди двадесет години – нищо повече от един луд човек и старият Хъмфри ей-там е съвсем подходяща компания за теб.

Той посочи към един стар човек, в окъсани дрехи, с дълга бяла коса, изпито лице и блуждаещ поглед. През изтеклите няколко години този възрастен мъж се бе скитал из планините, като питаше всеки срещан пътник за дъщеря си. Изглежда момичето бе избягало с циркова трупа и от време на време до селото стигаха новини за нея и се разправяха хубави приказки как тя яздела кон на арената в бляскав тоалет или как изпълнявала чудесни номера на опънато въже.

Белокосият баща приближи Итън Бранд и се взря с блуждаещите очи в лицето му.

– Казаха ми, че си обиколил целия свят – рече той, като кършеше ръце от вълнение. – Навярно си видял дъщеря ми, защото тя много се е

издигнала в обществото и всеки отива да я види.

Не изпрати ли тя поздрав на стария си баща и не спомена ли кога ще дойде?

Итън Бранд не издържа погледа на стареца. Въпросната дъщеря, от която бащата с такова вълнение очакваше поздрав, бе същата тази Естер, момичето, превърнато от Итън Бранд с жестоко, безсърдечно хладнокръвие в обект на психологическите му изследвания и в процеса на работата той бе изсмукал, нарязал и навярно унищожил душата ѝ.

– Да – промълви той, като извърна очи от побелелия скитник. – Не е илюзия. Непростимия грях съществува.

Докато ставаха тези неща, в ярко осветеното пространство до извора и пред вратата на къщичката се разиграваше весела сцена. Много младежи от селото, момци и девойки, се бяха изкачили бързо по склона, водени от любопитството да видят Итън Бранд, герой на толкова разкази, чути в детството им. След като обаче не откриха нищо забележително във вида му – завариха само един изгорял от слънцето пътник, облечен в проста дреха и с прашни обувки да седи, вторачен в огъня, като че сред въглените му се привиждат различни неща – на младите хора бързо им омръзна да го наблюдават. Така се случи, че се появи друго развлечение. Един стар немски евреин с диорама на гърба тъкмо се спускаше по планинския път надолу към селото, когато срещна веселата група и обзет от надеждата, че ще добави нещичко към оскъдната си печалба през деня, ги придружи до варницата.

– Хайде, дърта швабо – извика един от младежите – дай да ти видим снимките, ако ни се закълнеш, че си струват.

– Разбира се, капитане – отвърна евреинът – дали поради учтивост или професионален навик, но той се обръщаше към всички с думата „капитане“. – Наистина ще ви покажа великолепни снимки.

След като нагласи апарата си, той прикани младежите и девойките да погледнат през стъклените отвори и започна да представя като образци на изящните изкуства серия от най-ужасните драсканици и цапотии, които пътуващ снимкаджия е имал някога наглостта да предложи на своя кръг зрители. На всичко отгоре снимките бяха избелели, изпокъсани, покрити с пукнатини и гънки, опушени от тютюнев дим и изобщо в най-плачевно състояние. Някои от тях имаха претенциите да бъдат изгледи от градове, обществени сгради и разрушени замъци в Европа, други представяха битките на Наполеон или морските сражения на Нелсън. А сред всичко това се виждаше гигантска, кафява, космата ръка – тя можеше да се възприеме като Ръката на Съдбата, но всъщност беше тази

на снимкаджията, – сочеща с показалеца различните моменти на стълковенията, докато собственикът ѝ даваше исторически обяснения. Когато накрая показването приключи сред силни смехове поради ужасната липса на каквито и да е качества на снимките, Немеца накара малкия Джо да си пъхне главата в кутията. От увеличителното стъкло кръглото, розово личице на момчето придобиваше невъобразимо странен вид на огромно титанично дете с разтегната в широка усмивка уста, а очите и останалите му черти преливаха от радост заради шегата. Изведнъж обаче засмяното лице приbledня и върху него се изписа ужас, тъй като това силно впечатлително и чувствително дете усети, че очите на Итън Бранд се взират в него през стъклото.

– Ти плашиш момчето, капитане – каза немският евреин като повдигна наведеното си тъмно лице с ясно очертани контури. – Но погледни отново и може да направи така, че да видиш нещо много хубаво, честна дума!

Итън Бранд се взря в кутията за миг и като се отдръпна рязко, погледна втрещено към Немеца. Какво ли бе видял?

Очевидно нищо, защото един любопитен младеж, надникнал почти в същия миг, бе съзрял само голо платно.

– Спомни си кой си – промълви Итън Бранд на снимкаджията.

– А, капитане – прошепна евреинът от Нюрнберг с мрачна усмивка, – намирам, че много ми тежи в кутията – този непростим грях. Откровено казано, капитане, раменете ме заболяха цял ден да го мънка из планините.

– Млъкни – отвърна Итън Бранд сурово – или се пъхай там в пещта.

Евреинът тъкмо бе приключил показването на снимките, когато голямо старо куче – сигурно безстопанствено, тъй като никой от присъстващите не се обади, че е негово – реши да стане обект на хорското внимание. До този миг се бе държало като много кротко и дружелюбно старо куче, бе обикаляло подред хората и в своята общителност им бе предлагало рунтавата си глава, за да бъде погалено от някоя ласкава ръка, която ще си направи този труд. Но сега, съвсем внезапно, това сериозно и почтено четириногло по своя собствена инициатива и без какъвто и да е подтик от някой друг, започна да гони опашката си, която на всичко отгоре, сякаш за да се подсили абсурдността на действието, бе много по-къса, отколкото би трябвало. Никой не бе виждал подобна упорита настойчивост в преследването на цел, невъзможна за постигане. Никой не бе чувал подобен страхотно силен лай, ръмжене, вой, зъбене – като че едната половина от тялото на този смешен звяр бе в смъртен и

непреодолим конфликт с другата. Все по-бързо и по-бързо кръжеше пътят. И все по-бързо и по-бързо летеше непостижимата му къса опашка. И все по-силен и свиреп ставаше неговият рев – израз на ярост и враждебност. Докато накрая, напълно изтощено, а обектът – все тъй далечен, глупавото старо куче преустанови своето представление също тъй внезапно, както го бе и започнало. В следващия миг то стана пак така кротко, благо, разумно, с порядъчно поведение като в началото, когато се бе запознало с компанията.

Както може и да се очаква, тази проява бе посрещната с всеобщ смях, ръкопляскане и викове „бис“, на което четирикракият изпълнител отвърна като размахваше целия си остатък от опашката, но съвсем не бе в състояние да повтори своя тъй успешен номер, развеселил публиката.

Междувременно Итън Бранд отново бе заел мястото си върху дънера и навярно мисълта за някакво-далечно сходство между неговия случай и този на кучето, подгонило собствената си опашка, го накара да избухне в зловещия смях, изразяващ по-ясно от всички други външни белези неговото душевно състояние. В този миг веселието на хората секна. Те стояха ужасени, обзети от страх да не би този злокобен звук да отекне под небето, ехото да го предаде от един планински връх на друг и този кошмар да звучи още дълго в ушите им. След това, като си прошепнаха, че било късно, че луната почти се скривала, че августовската вечер захладнявала, те се запътиха към къщи като оставиха варджията и малкия Джо да се оправят както могат с нежелания гост. Всички си отидоха с изключение на трите човешки същества и откритото пространство на склона, оградено от дълбок горски мрак, се обезлюдя. От вътрешната страна на тъмната граница огънят огряваше величествените стволлове и почти черните борови листа, сред които се открояваха с по-светлия си зелен цвят млади дъбови и кленови фиданки, и тополки, а тук-там се виждаха гигантските трупове на мъртви дървета, гниещи върху покритата с листа пръст. На малкия Джо, боязливо дете със силно въображение, се стори, че безмълвната гора бе затаила дъха си в очакване да се случи нещо страшно.

Итън Бранд сложи още дърва в огъня и затвори вратата на пещта. После погледна през рамо към варджията и сина му и не им предложи, а по-скоро ги застави да отидат да си починат.

– Аз лично не мога да спя – каза той. – Имам неща за обмисляне, отнасящи се до мен. Ще наблюдавам огъня, както правех в доброто старо време.

– Предполагам, че ще извикаш Дявола от пещта за компания –

измърмори Бартрам, който се бе запознал отблизо със споменатата вече черна бутилка. – Щом искаш, наблюдавай огъня и извикай колкото щеш дяволи. Що се отнася до мен, предпочитам да си легна. Хайде, Джо!

Преди момчето да последва баща си в къщичката, то погледна към пътника и очите му се наляха със сълзи, защото с чувствителната си душа интуитивно бе усетило дълбоката ужасна самота, с която този човек се бе обгърнал.

Когато се скриха, Игън Бранд продължи да седи, заслушан в прашенето на горящите дърва и загледан в малките пламъчета на огъня, излизащи от пролуките на вратата. Обаче тези някога толкова познати подробности съвсем слабо отвличаха вниманието му, тъй като дълбоко в съзнанието си той бе зает да проследява постепенната, но чудна промяна, станала с него в резултат на диренето, на което се бе посветил. Припомни си как бе го къпала нощната роса преди, как тъмният лес му бе шепнал, как звездите бяха блещукали над него – в отминалите години той бе обикновен, отзивчив човек, втрещен в огъня, потънал в размишления пред пламъците. Спомни си с каква нежност, обич, и съчувствие към хората, с какво страдание към човешката вина и мъка за първи път бе започнал да мисли за тези идеи, превърнали се по-късно във вдъхновението на живота му. С какво благоговение се бе взираше тогава в сърцето на човека, което бе за него първоначално божествен храм, който дори и осквернен Яван, заслужаваше братът да се отнася към него като към светиня. Изпитваше ужасен страх от успеха на начинанието си и се молеше никога да не открива Непростимия грях. След това последва голямото интелектуално развитие, нарушило с процеса си равновесието между ума и сърцето му. Идеята, обсебила живота му, бе действувала като средство за образование. Тя бе развила възможностите му до връхната им точка. От равнището на неукия труженик го бе издигнала до звездните висини, където напразно се мъчеха да го достигнат световните философи, преизпълнени с университетски знания. Всичко това се дължеше на интелекта. А къде остана сърцето? Всъщност то изсъхна, сви се, втвърди се и умря. Престана да тупти в ритъм с човечеството. Изключи се от магнетичната верига, свързваща хората. Той вече не беше човекът-брат, който отваря душите и премахва оковите в човешката ни същност с ключа на свещената отзивчивост, даваща му право да бъде посветен във всички тайни. Превърна се в студен наблюдател и за него човечеството беше обект за експериментите му, докато накрая превърна мъжете и жените просто в пионки, които тласкаше към вида пресъпление, необходим за изследването му.

Ето как Итън Бранд стана демон. Превърна се в такъв от момента, когато нравствената му същност изостана в развитието си от интелекта. И сега, като най-висше постижение и неизбежен резултат, като ярко пишно цвете, като вкусен сочен плод от труда през целия му живот, той бе създал Непростимия грях.

– Какво друго мога да търся? Какво друго мога да постигна? – питаше се Итън Бранд. – Задачата е изпълнена и то добре.

Като се привдигна от дънера, с известна пъргавина в походката той се изкачи по купчинката пръст около каменната облицовка на варджийницата и стигна до върха на постройката. От единия до другия си край отворът беше около десет стъпки широк и през него се виждаше горната част на огромна маса натрошен мрамор, напълнил варджийницата догоре. Всички тези безбройни късове и блокове мрамор бяха нажежени до червено в яркия огън, от който се издигаха големи синкави пламъци, трептящи нависоко и танцуващи шеметен танц, като в магически кръг, снижавачи се и издигащи се с непрестанни и разнообразни движения. Когато самотният човек се наведе над страхотния огън; силната горещина така го облъхна, че би могло да се очаква гой да изгори и в миг да се стопи.

Итън Бранд се изправи и високо вдигна ръце. Синкавите пламъци играеха върху лицето му и се отразяваха с дива, призрачна светлина, единствено подхождаща на неговия израз – израз на демон, на прага на хвърлянето си в бездната на най-голямото страдание.

– О, Земя, майко моя – извика той – ти, която вече не си ми майка и на чиято гръд тялото ми никога вече няма да бъде положено. О, човечество, чиято дружеска ръка аз отхвърлих и чието голямо сърце стъпках в краката си! О, звезди в небето, които тъй отдавна ми светите, като че ме водите напред и нагоре – сбогом на всички ви завинаги! Ела, смъртоносна огнена стихийо, отсега нататък единствено близка на сърцето ми. Прегърни ме, както аз тебе!

През същата нощ страхотно силен смях отекваше в съня на варджията и малкия му син. Неясни сенки, предизвикващи ужас и болка, изпълваха сънищата им и като че продължаваха да витаят из скромната къщурка, когато се събудиха от лъчите на слънцето.

– Ставай, момчето ми, ставай! – извика варджията, като се огледа. – Слава богу, най-последно нощта изтече. И за да не прекарвам друга подобна нощ, през цялата година ще стоя край варджийницата съвсем буден. Тоя Итън Бранд с неговите глупости за Непростимия грях не ми направи голяма услуга като ме замести.

Варджията излезе от къщичката, последван от малкия Джо, здраво хванал се за ръката на баща си. Утринното слънце вече изливаше златото си по планинските върхове и макар долините да бяха още в сянка, те се усмихваха весело в очакване на светлия ден, който настъпваше. Селцето, изцяло оградено от хълмове, извисяващи се грациозно наоколо, като че бе прекарало спокойна нощ, заслонено от огромната длан на Провидението. Всяка къща се виждаше ясно. Куполите на двете черкви се издигаха високо и от слънчевите лъчи позлатените им ветропоказатели грееха по-ярко. Кръчмата беше оживена и на верандата се виждаше фигурата на стария, изсушен от тютюна човек с пура в уста, уреждащ пътуването с дилижанс. Старото селище Грейлок бе увенчано със златен облак отгоре. Пръснати над гърдта на околните планини се носеха бели къдели мъгла с най-причудливи форми – някои пълзяха ниско в долината, други се издигаха високо към върхарите, а трети, също такива мъгли или облаци, плуваха в златисто сияние близо до слънцето. Изглеждаше възможно един простосмъртен да се изкачи до райските селения, като тръгне най-напред по облаци над хълмовете, докато стигне тези високо в небесата. Земята и небето така се бяха слели, че гледката приличаше на осъществен блян.

Сякаш за да се добави и чарът на познатото и обикновеното, с готовност внасян от природата в подобни сцени, по шосето затрополи дилижансът и водачът наду клаксона, а ехото поде звука и го превърна в красива, разнообразна и богата мелодия, за която човекът, първоначално предизвикал звука, нямаше голяма заслуга. Огромните възвишения изпълняваха заедно концерт, като всяко поотделно се включваше със своя въздушно-нежна мелодия.

Лицето на малкия Джо мигновено грейна.

– Скъпи татко – извика той и заподскача напред-назад – странният чичко си е отишъл и небето и планините като че са доволни от това.

– Да – изръмжа варджията и изруга, – но той е оставил огънят да угасне и заради него няколкото ми тона вар навярно са отишли по дяволите. Само да ми падне отново този приятел, ще ми се прииска да го бутна в пещта.

С дългия прът в ръка, той се изкачи до върха на варницата. Само след миг извика на сина си.

– Ела тук, Джо!

Малкият Джо изтича горе и застана до баща си. Мраморът бе претопен идеално в снежно-бяла вар. А на повърхността, в самия център, също снежно-бял и напълно превърнат във вар, се виждаше скелет в

позата на човек, който след дълги терзания се е отпуснал за продължителна почивка. Странно, но сред ребрата бе очертана формата на човешко сърце.

– Нима сърцето на този приятел е било от мрамор? – възкликна Бартрам, удивен от явлението. – Във всеки случай, то като че се е превърнало в особено добър вид вар. И като прибавя всички кости, варницата ми е с няколко килограма по-пълна.

При тези думи грубият варджия вдигна пръта си и като го хвърли върху скелета, натроши на парчета останките на Итън Бранд.

КРАЙ

© Весела Кацарова, превод от английски

Nathaniel Hawthorne
Ethan Brand, 1850

Източник: <http://dubina.dir.bg>
Сканиране и обработка: Сергей Дубина, 15 юли 2003 г.
Книжното тяло е любезно предоставено от Галина Янакиева

Публикация:

Натаниъл Хоторн, ГОЛЯМОТО КАМЕННО ЛИЦЕ
РАЗКАЗИ

Преведе от английски ВЕСЕЛА КАЦАРОВА

Съставител НАТАЛИЯ КЛИСУРСКА

Художник КОСТАДИНКА МИЛАДИНОВА

Редактор ОГНЯНА ИВАНОВА

Художествен редактор ВЕНЕЛИН ВЪЛКАНОВ

Технически редактор ПЕТЪР БАЛАВЕСОВ

Коректор АЛБЕНА НИКОЛАЕВА

АМЕРИКАНСКА. ПЪРВО ИЗДАНИЕ. ИЗДАТЕЛСКИ НОМЕР 800. ДАДЕНА ЗА
НАБОР 10. I. 1983 г. ПОДПИСАНА ЗА ПЕЧАТ 12. II. 1983 г. ИЗЛЯЗЛА ОТ ПЕЧАТ
25. V. 1983 г. ФОРМАТ 1/16/60/90. ПЕЧАТНИ КОЛИ 17. ИЗДАТЕЛСКИ КОЛИ 17.
УСЛОВНО ИЗДАТЕЛСКИ КОЛИ 15.71.

ЦЕНА 1.34 лв.

ИЗДАТЕЛСТВО „ОТЕЧЕСТВО“, СОФИЯ „Г. ДИМИТРОВ“. КЛОН ЛОЗЕНЕЦ, БУЛ.
„Г. ТРАЙКОВ“ 2а

THE portable hawthorne
viking press, new york 1969
hawthornes short stories
vintange book's, new york 1946

Съдържание:

Предговор от Наталия Клисурска

Голямото каменно лице

Творецът на прекрасното

Дъщерята на Рапачини

Злочестината на господин Хъгинботъм

Егоизъм или змия в гърдите

Експериментът на доктор Хейдигър

Белегът

Беловласия покровител

Моят роднина майор Молино

Кроткото момче

Амбициозният гост

Мантията на лейди Елеанор

Големия гранат

Пророчески портрети

Сестрите-години

Итън Бранд

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2412>]